ISSN 2181-7839

XALQ TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2026

5-son
(Sentabr-Oktabr)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

MUNDARIJA

		TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI
O. Ganiyev	4	Ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi immunitetni shakllantirish: jamoatchilik fikri asosida empirik tahlil
M. Pardayeva	13	Yangi o'quv yilining dastlabki 30 kunida maktab boshqaruvi: strategik ustuvorliklar va boshqaruv amaliyotining diagnostik tahlili
A. Xolmurodov	22	Pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kasbiy rivojlanish tizimini takomillashtirish: muammolar, huquqiy asoslar va istiqboldagi yo'nalishlar (Maktabgacha va maktab ta'limi tizimi misolida)
X. Nurmetov	26	Ta'lim tizimini raqamlashtirish sharoitida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari
U. Xasanov	30	Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini rivojlantirish asosida kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish
U. Toxirov	33	Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda "PBL" va "Sun'iy intellekt" vositalarini birgalikda qo'llashning pedagogik muammolari va ularning yechimlari
D. Kamoljonova	38	Mutolaa sotsiometrik munosabatlarni shakllantiruvchi madaniy vosita sifatida
B. A'zamov	42	Multimedia texnologiyalari orqali talabalarda raqamli kompetentlikni rivojlantirish
R. Quziyev	46	O'smir yoshdagi o'quvchilarni ijtimoiylashtirish jarayonida axborotlar bilan ishlash madaniyatini shakllantirishning tarbiyaviy ahamiyati
D. Mo'ydinova	50	Talabalarda shaxsiy e'tiqodini shakllantirish texnologiyasi
		TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI
Z. Taxirov	53	Uslubiyatning fonetik vositalari
D. Il'yasova	58	Bolalar adabiyoti vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining estetik didini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati
N. Kamolova	61	Kimyo ta'limida o'quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari
M. Kenjayeva	70	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari
D. Sadikov	74	Organik kimyo darslarida laboratoriya mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari
		ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI
M. Sayidova	79	Ta'lim muassasalarida zamonaviy texnologik ta'lim mazmunida ilg'or texnologiyalarning aks etishi
J. Buriyev	83	Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish
U. Toxirov	86	Oliy ta'lim jarayonida muammoli ta'lim (pbl) texnologiyasi bilan sun'iy intellekt vositalarini integratsiyalashning pedagogik salohiyati

N. Temirov, X. Sirojiddinova	91	O‘quv jarayonini rivojlantirishda sun’iy intellektdan foydalanish
		TA’LIMDA MENEJMET
Q. Almardanov	94	Maktab rahbarlarining boshqaruv kompetensiyasini takomillashtirish orqali ta’lim sifatini oshirish jarayonlarini optimallashtirish
		TA’LIMDA IQTISODIOT VA MOLIYALASHTIRISH
N. Boymuradov	103	Maktabgacha ta’lim tashkilotida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda moliyaviy boshqaruv modeli
A. Boltaev	109	Tizimli yondashuv asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag‘larni jalb qilish va ularni samarali boshqarish
		MALAKA OSHIRISH VA QAYTA TAYYORLASH
N. Dushayeva	115	Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida pedagogik etikani shakillantirish vositalari va shartlari
		PSIXOLOGIYA
X. Toshturdieva	119	Umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘quvchilarini deontologik qobiliyatlarini shakllantirishning hozirgi holati
M. Muzaffarova	127	Raqamli jamiyat sharoitida boshlang‘ich maktab o‘quvchilarining raqamli sotsializatsiyasi va ota-onalik kompetentligining psixologik-pedagogik determinantlari
D. Adilova	131	Jamoadagi konfliktlarni boshqarish va ularni konstruktiv murosaga olib kelishning zamonaviy mexanizmlari
		ATROF-MUHIT MUHOFAZASI VA EKOLOGIK XAVFSIZLIK
D. Zayniddinova	135	Markaziy osiyoda suv resurslari muammosi va barqaror boshqaruv strategiyalari
		QIYOSIY PEDAGOGIKA
D. Xoliqulova	138	Mehrli maktab o‘quvchilarining ijtimoiy moslashuvchanlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi

Zair TAXIROV,
O'zbekiston Milliy universiteti, Jurnalistika va o'zbek filologiyasi fakulteti,
"Kompyuter lingvistikasi va amaliy tilshunoslik" kafedrasi professori,
filologiya fanlari doktori

USLUBIYATNING FONETIK VOSITALARI

Annotatsiya

Maqolada fonetik vositalarning uslubiy imkoniyatlari haqida so'z boradi. Unda fonetikaning leksikologiya va grammatika bilan chambarchas bog'liqligi, tovushlarning, urg'uning talaffuz etilishi, nutq egasining individual xususiyati (uslubi) bilan bog'liqligiga qisqacha to'xtalib o'tiladi.

Tayanch so'zlar. Nutq, tovush, intonatsiya, ohang, ohangdoshlik, cho'ziqlik kuchlilik, yo'g'onlik, ingichkalik, fonema, urg'u.

В данной статье речь идет о фонетических средствах стилистики. В ней кратко излагается тесная связь фонетики с лексикологией и грамматикой, а также связь произношения звуков и ударений с индивидуальным стилем персонажа.

Ключевые слова. Речь, звук, интонация, интонация, созвучие, протяженность, сила, густота, тонкость, фонема, ударение.

This article deals with phonetic means of stylistics. It briefly outlines the close connection of phonetics with lexicology and grammar, as well as the connection of the pronunciation of sounds and stress with the individual style of a character

Key words. Speech, sound, intonation, tone, harmony, length, strength, thickness, fineness, phoneme, stress.

Fonetika (yun. – tovush) – til haqidagi fanning bo'limi, uning nutq vositalarini – tovush va ularning birikish qoidalari, urg'u va intonatsiyani o'rganadi hamda o'rgatadi. Tovush nutqning eng kichik, bo'linmas birligidir. Tovushlar ko'pgina sifatlarga ega: ohang balandligi; cho'ziqlik, kuchlilik, yo'g'onlik, ingichkalik va b. Tovushlarni talaffuz etish insonning individual xususiyatiga bog'liq.

Fonetika leksikologiya va grammatika bilan chambarchas bog'liq. Tovushlar so'z qurilishi uchungina emas, balki ular shakl tuzilishi uchun ham xizmat qiladi.

Agar so'z tarkibida bitta tovush almashtirilsa, butkul boshqa ma'nodagi so'z hosil bo'ladi: ko'z – ko'r, chop – qop, gasht – dasht, hil – xil va b. So'zga bitta yoki ortiq tovush qo'shilishi uning grammatik shaklini o'zgartirishi mumkin:

qo'r – qo'ra, kitob – kitoblar, dala – dalada va b.

So'z ma'nosining yoki shaklining o'zgarishiga sabab bo'luvchi tovushlar tilshunoslikda fonemalar deb ataladi.

Urg'u – so'zning biror bo'g'inini ovozni kuchaytirib alohidalash, ya'ni turli fonetik vositalar bilan kuchli talaffuz etish.

Urg'u ma'no farqlash xususiyatiga ega. Bu – ayniqsa, o'zlashgan qatlamga oid so'zlarda yaqqol seziladi: aka+de-mik, aka+de+mik.

Uslubiy jihatdan gap tarkibidagi biror so'zni ta'kidlab aytilishi muhim ahamiyatga molikdir. Bunday urg'u tilshunoslikda gap urg'usi yoki intonatsiyaviy urg'u (mantiq urg'usi) deb nomlanadi. Intonatsiyaviy urg'u so'zlovchining maqsadiga (uslub talabiga) ko'ra gapdagi istalgan so'zga tusha oladi, shuningdek, so'zdagi istalgan bo'g'inga ham tushadi. Masalan, To'lqin bordi (boshqa hech kim emas, To'lqin bordi degan ma'noni bildiradi): To'lqin bordi (To'lqin bormadi emas bordi ma'nosini bildiradi).

Ayrim vaziyatlarda urg‘u so‘z tarkibidagi bo‘g‘inni tushirib qoldiradi. Masalan, so‘zlovchi biror hol sodir bo‘lganini bildiradi: Himoya bo‘ldi deya so‘zlovchi bo‘ldi so‘zini alohida ta’kid etadi. Lekin tinglovchi malakaviy bitiruv ishi himoyasi bo‘lganligiga ishonqiramaganidan yoki taajjublanganidan bo‘ldimi so‘zining oxirgi bo‘g‘inini qisqartirib so‘raydi: bo‘ldi? Bunda odatda –mi bo‘g‘iniga tushadigan urg‘u –di ga tushib, uning o‘rnini bosadi.

So‘zlarda asosiy urg‘udan tashqari yordamchi (ikkinchi darajali) urg‘u ham bo‘ladi. Asosiy urg‘u so‘zning oxirgi bo‘g‘iniga tushsa, yordamchi urg‘u ikkinchi yoki so‘z o‘rtalaridagi bo‘g‘inga tushadi. Urg‘u tushgan bo‘g‘indagi unli tovush asosiy urg‘u tushgan unlidan kuchsizroq talaffuz etiladi va bu tilshunoslikda reduksiya deyiladi, unli esa reduksiyalangan unli ataladi. Masalan, talaba+miz. Asosiy urg‘u so‘zning oxirgi bo‘g‘ini -miz ga, yordamchi urg‘u esa -ba bo‘g‘inga tushadi va aksincha, urg‘u uchinchi bo‘g‘inga, yordamchi urg‘u to‘rtinchi bo‘g‘inga tushishi mumkin.

Intonatsiya – muayyan ma’no va ifoda berish uchun gapning asosiy tovush tomoni, ovoz kuchi va cho‘ziqligining o‘zgarishi. Jumla ayni bir tarkibdan iborat bo‘lgani, so‘zlar qatori o‘zgarmagan holda intonatsiyaga ko‘ra so‘zlovchining fikri, xohishi va his-hayajoni ifoda topishi mumkin: O‘qish uchun bir yillik to‘lov sakkiz million so‘m (oddiy xabar ma’nosidagi jumla); O‘qish uchun bir yillik to‘lov sakkiz million so‘m? (savol); O‘qish uchun bir yillik to‘lov sakkiz million so‘m! (xabar, qo‘shimcha ekspressivlik bilan).

Badiiy nutqda ayrim tovushlari bir xil yoki ohangdosh so‘zlardan foydalanib she’r yozish usuli mavjud:

Labing ba’rimni qon qildi, ko‘zimdan qon ravon qildi,

Nega holim yamon qildi, men ondin bir so‘rorim bor.

Bu bayt Zahiriddin Muhammad Boburning bor radifli qaro zulfing firoqida deb boshlanuvchi g‘azalidan olindi. Unda qon, ravon, yomon so‘zlari ohangdosh bo‘lib, ular tovush ta’sirchanligini kuchaytiradi. Bunday usul misralarning yodda qolishligini osonlashtiradi. Mazkur usul – alliteratsiya deb ataladi va undan she’riyatda ko‘proq foydalanadi.

Ushbu g‘azaldan yana bir baytni keltiramiz:

Jahondin menga g‘am bo‘lsa, ulusdin gar alam bo‘lsa,

Ne g‘am yuz muncha ham bo‘lsa, seningdek g‘amgusorim bor.

Yuqoridagi bayt tarkibida ham ohandosh so‘zlar tizilgan: g‘am, alam, ham.

Bolalar folklorida ayni bir xil tovush bilan boshlanuvchi so‘zlar tizmasidan jumla tuzish – so‘z o‘yini usuli bor:

Turg‘un traktorchi tirillab turgan traktorining tormozini tortib turibdi.

Sasigan sabzini sotgan Salim savdogarga sakson sakkiz ming so‘m soliq solindi.

Ayni bir undosh tovushning takrorlanishi nutqga yuqori ta’sirchanlik bag‘ishlabgina qolmaydi, balki musiqiy ohangdorlik ham bag‘ishlaydi.

Ikki she’riy satr (bir bayt) oxiridagi ayrim so‘zlar, qo‘shimchalar, bo‘g‘in (hijo)larning bir xilda o‘zaro ohangdosh bo‘lib kelishi, “... she’rning tovush tuzilishida, ohang tarkibida, intonatsiyada, sintaktik-semantik bog‘lanishida, band tuzilishida ... she’riy nutqni ohangdor va ta’sirli qilishga xizmat etadi, misralarning esda saqlanib qolishini osonlashtiradi”.[1]

Quyidagi to‘rtlikning birinchi, ikkinchi va to‘rtinchi misralaridagi so‘zlar ohangdoshligiga e’tibor beraylik:

Kim bor anga ilm tolibi – ilm kerak,

O‘rgangani ilm tolibi ilm kerak!
Men tolibi ilm-u tolibi ilm yo‘q,
Men bormen ilm tolibi – ilm kerak.

Yuqorida qayd etilgan misralarda to‘rtta so‘z ohangdoshdir. Satrlar tarkibidagi takror so‘zlar qofiya (rifma) hisoblanadi. Qofiya so‘zlar tarkibidagi tovushlar bir-biriga to‘liq mos keladi. Bunday qofiyadosh satrlar almashinuvi ruboiy (she’r) ohangi (ritmi)ni yuzaga chiqaradi. Agar his-tuyg‘u shoir qalbi bo‘lsa, unda qofiyalar she’rning libosidir. Chunki shoirlarning o‘z she’rini ana shunday libosga o‘rashdan maqsad uni jozibador, boshqa birorta asarga o‘xshamagan bo‘lishligini ta’minlashdir.

So‘zni tashkil etuvchi tovushlardan (yoki harfdan) birining almashishi so‘z ma’nosini yoki leksik birlik shaklining keskin o‘zgarishga olib keladi, masalan, Sinch uyim, tinch uyim. (Xalq maqoli).

Ne og‘zimga sig‘ar bu so‘z, ne tilg‘a,
Ki behad o‘t tushubtur jon-u dilg‘a. (Lutfiy).

O‘zbek tiliga ruscha, rus tili orqali boshqa chet tillarga xos so‘zlar XIX asr so‘nggi choragidan kirib kela boshladi. Ilm, fan, texnika sohasida ular jadal o‘zlashtirila boshladi va ular talaffuzi deyarli o‘zgarmagan holda saqlandi. Lekin oddiy so‘zlashuvda ular erkin talaffuz etilar va bundan shoirlar hajv maqsadida foydalanadilar. Muqimiyning “Moskovchi boy ta’rifida” asarida bu holni yaqqol ko‘ramiz.

Chiqib yangi maskovchidan boylar,
Sinar o‘tmayin ba’zisi oylar.
... Olib sulsini aqchasin xo‘jayin,
Berib mol kontorga qildi tayin.
... “Ko‘tarmakka yuk deb, malay saqlasam,
O‘ziga degay ishlaturlar akam”.
Topib mardikorini: “Seychas yuring,
Pajolista, – der erdi, – emdi turing”.
Dubora yana bordi bir ishga shul,
So‘kib “net, – dedi, – kelma, durrak, poshyol!”

Chet so‘zlarni buzib talaffuz etishdan maqsad kulgi chiqarish va shu bilan birga, atayin nutqda oddiy so‘zlashuvga xos xususiyat baxsh etishdir.

Tilda uchraydigan chet ismlar talaffuzida ham bo‘g‘inlar atayin ajratib talaffuz etish ham uchraydi va bu bilan so‘zlashuvchining obyektga bo‘lgan salbiy munosabati yuzaga chiqadi, masalan: Abd+ul+ahad – Abdu+lahad; Abdu+murod – Apti+murod.

Ayrim she’riy satrlarda qo‘shimcha bo‘g‘in (hijo) uchraydi. Masalan:

Bore boray eshigiga bu navbat, ey ko‘ngil,
Nechaki borib eshigiga, bor topmadim.

Boburning topmadim radifli g‘azalidagi bu baytning birinchi satri o‘n to‘rt hijoli, ikkinchi satri o‘n uch hijoli, ya’ni birinchi satrdagi eshigiga so‘zi (e+shi+gi+ga) to‘rt hijoli, ikkinchi satrdagisi ham shunday, ammo, o‘qishda birinchi satrdagisi qisqartirib (eshi+-gi+ga) uch xijoli o‘qiladi, ikkinchi satrdagisi to‘rt hijoli o‘qiladi. Fonetik jihatdan shunday o‘qilishi natijasida satrdagi umumiy hijolar soni bir-biriga teng (13 tadan) hisoblanadi.

O‘zbek tilidagi ayrim so‘zlarni tashkil etuvchi tovush (harf) yoki bo‘g‘inning kuchli yoki kuchsiz talaffuz etilishidan so‘z shakli o‘zgarmagan holda ma’nosi butkul o‘zgarishi mumkin. Masalan, kul so‘zidagi oxirgi -l tovushning kuchli talaffuzi kul (moq)ni anglatadi, kuchsiz talaffuzi kul (xok, yog‘och, qog‘oz va boshqalar yonishidan hosil bo‘lgan qoldiq) ni anglatadi.

So‘z bo‘g‘inlarida ham shunday holni kuzatish mumkin: ko‘ng+il; agar urg‘u ikkinchi bo‘g‘in (+il)ga tushsa, ot turkumidagi so‘z hisoblanadi, birinchi bo‘g‘in (ko‘n+)ga tushsa, buyruq fe’liga aylanadi, ma’no butkul o‘zgaradi. Yana bir misol: sing+il, sin+gil. Har ikki so‘zda ham +q va -n tovushlari bo‘g‘in va ma’no farqlovchi hisoblanadi.

Ma’lumki, og‘zaki nutq intonatsiya va intonatsiyaviy tovla-nuvchanlik xususiyatiga ega. Yozuvda muayyan intonatsiyaviy ohangni alohida ajratib ko‘rsatuvchi maxsus belgilar yo‘qligi sababli yozuvchilar personajlar nutqidagi ayrim so‘z va iboralarni izohlab o‘tadilar. Chunki, nuqta, so‘roq belgisi, undov belgisi, ko‘p nuqta jumla oxirida kelib, faqat asosiy ohangni ayonlashtiradi, nutqdagi barcha intonatsiyaviy imkoniyatni ifoda eta olmaydi.

Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” romanidan misol keltiramiz, unda yozuvchining izohi personajlarning ichki dunyosini, ovoz maromini, fikrlashi, niyatini o‘quvchiga baholash imkonini beradi:

... Agar bu ishning oldi olinmasa, hukumat va mamlakat uchun natija qo‘rqinchlidir, taqsir!

Majlis kimnikida edi?

Homid tarafidan kutilmagan bir savol! Homid o‘ziga berilgan bu savol qarshisida taraddudlanib qoldi. Chunki majlis o‘rnini aytsa, pochchasi bilan jiyani Rahmatning ham qo‘lga tushishlari aniq va buning bilan u o‘z oyog‘iga bolta qo‘ygan bo‘ladi. Shu mulohaza yuzasidan u tutiliqdi:

Majlis o‘rni yodimda yo‘q taqsir.

Mantiqsiz bu javobga qarshi qo‘rboshi achchig‘i bilan baqirdi:

Yodimda yo‘q?

Homid garangsindi va bir xil siniq tovushda:

Esimda bo‘lsa ham nozik bir joy edi, taqsir, – dedi.

Nozik bir joy edimi! – deb qo‘rboshi zaharxanda qildi. Agar aytmasang, o‘sha muttahamlar tiqiladigan chuqurga sen ham tashlanasan!

Kechiringiz taqsir!

Qo‘rboshi yirtqichlardek bo‘kirdi!

Kechirish yo‘q.

Homid uchun eng keyingi choradan boshqa iloj yo‘q edi – cho‘ntak kovlashga tutindi va yuz mashaqqat bilan yonchig‘ini chiqardi. Yonchiqdan o‘nga yaqin oltinlarni sanaqsizcha olib qo‘rboshiga uzatdi:

Taqsir ... sizga atagan nazrimiz edi ... Homid kavlana boshlagandayoq qo‘rboshining ustidan sovuq suv sepilgan edi ... so‘zlar ham muloyim tortdi.

Demak, nozik joy edi degin, Homidboy!

Yozuvchilar og‘zaki jonli nutqdagi intonatsiyani ifodalashning turli usullaridan foydalanadilar. Bunday usullar bilan tanishish talaffuz etish va tinglash madaniyatini rivojlantiradi, bu esa, o‘z navbatida badiiy asarni yanada chuqurroq tushunish, personajlar tabiati bilan yaqinroq tanishish imkonini beradi. Shunga ko‘ra Abdulla Qodiriyning “O‘tgan kunlar” asaridagi personajlar – Homid va qo‘rboshi qanday shaxs ekanliklari ular nutqidagi intonatsiyadan yaqqol seziladi: Homid – hasadgo‘y, axloqan tuban, o‘z g‘arazli maqsadi yo‘lida har qanday qabihlikdan qaytmaydi; qo‘rboshi – ikkiyuzlamachi, poraxo‘r, amaldan o‘z shaxsiy manfaati yo‘lida “unumli” foydalanadi.

Mumtoz adabiyotimiz, xususan, Nizomiddin Amir Alisher Navoiy ijodida intonatsiyadan uslubiy foydalanish, ya’ni o‘qilish ohangiga musiqiylik baxsh etish usuli yaqqol seziladi:

Mehr ko‘p ko‘rgazdim, ammo mehribone topmadim,

Jon base qildim fido, oromi jone topmadim.

Mazkur baytdagi qofiyadosh so‘zlar – mehribon, jon so‘zlari oxirida – e tovushning orttirilishiga xizmat qiladi, ya’ni shuni aytish kerakki, mazkur tovush faqat musiqiy ohangnigina ifoda etibgina qolmay, balki, ta’kidni kuchaytiradi, bitta, birorta so‘zlari ma’no ifodasini beruvchi yoyi xovvas vazifasini o‘taydi.

Yozuvchilar badiiy maqsadda ritorik so‘roqdan foydalanadilar. So‘roq ohangidagi bu gapga javob talab etilmaydi.

O‘tiring, qochmoqchisizmi? – kinoyali kulgi bilan tikiladi Majiddin. To‘g‘onbek yana og‘ir cho‘kdi. (Oybek).

Ha, qayda sen, cho‘loq qarg‘a? Kalitni ber! – qichqirdi u Nurboboga. (Oybek).

Birinchi ritorik so‘roq gap ohangini adib izohlaydi, unda piching ohangi seziladi. Ikkinchi jumlada haqorat, kasmitish so‘roq va undov belgilari yordamida ayonlashadi.

Og‘zaki publitsistik nutqda ham ritorik so‘roqdan tez-tez foydalaniladi. Albatta, nutq jarayonida qayta bog‘lanish (aloqa) bo‘lmaydi. Auditoriya o‘ziga qaratilgan ritorik so‘roqqa javob qaytarmaydi, (masalan, miting, radionutq, telenutq va b.da) javob qaytarish talab ham qilinmaydi.

Badiiy matnlarda mualliflar pauza hamda tovush davomiyligi singari intonatsiyaviy vositalardan ham foydalanadilar:

– alohida ahamiyat berish maqsadida so‘z bo‘g‘inlarga ajratib talaffuz etiladi (bo-la-la-lar, sa-lom);

– muallif maxsus to‘xtam (pauza) qiladi;

– ya’ni hamrohim bor, deganim, mendan qo‘rqmang deganim ...

Otabek yana tushunmadi:

Hamrohingiz ... (A.Qodiriy).

muallif atayin ta’kidlagan tovush uzunligi va davomiyligi:

Yo‘-o‘q, – dedi u xatni qaytarib berar ekan. – Buni men yozmaganman.

Qo‘l meniki emas. (T. Malik).

Uning xirildoq ovozi Dilmurodga arang eshitildi.

Aka ...a...a! (T. Malik).

Xullosa qilib aytgada, o‘quvchiga, ta’sir etuvchi badiiy vosita sifatida intonatsiyaning barcha imkoniyatlaridan foydalanish mumkin: asosiy ohang (ton) (tovush un paychalarining ritmik tebranish chastotasi bilan belgilanadigan sifati [2]); tovush tembri (tovushning asosiy toniga qo‘shiladigan yordamchi ton – obertonlarga bog‘liq holda yuzaga keladigan, o‘ziga xos sifati [3]); so‘zning bo‘g‘inlarga ajralishi; pauza; tovush sadosining davomiyligi. Albatta, yozma nutqda og‘zaki nutqni yuzaga keltiruvchi intonatsiya yangramaydi. Lekin, badiiy so‘z san’atkorlari jumla qurilishida, so‘zlar tartibida, chuqur ma’nodor so‘zlarda “jarang”lashga “majbur” qila oladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o‘zbekcha izohli lug‘ati. –T.: O‘qituvchi, 1979. – 261–262-b.

2. Hojiyev A. Lingvistik terminlarning izohli lug‘ati. –T.: O‘qituvchi, 1985. – 93-b.

3. Hojiyev A. Lingvistik terminlarning izohli lug‘ati. –T.: O‘qituvchi, 1985. – 94-b.

4. Taxirov Z.T. O‘zbek tilining amaliy uslubiyati. –T.: Tafakkur avlodi, 2021. –104-b.

Bosh muharrir:
Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Bosh muharrir o‘rinbosari v.v.b.;
Mas’ul kotib:
Suyarova Lutfiya Muxiddinovna

TAHRIR HAY’ATI:
Xilola UMAROVA, E’zozxon KARIMOVA, Risboy JO‘RAYEV, Xolboy IBRAGIMOV, G‘ayrat SHOUMAROV, Ulug‘bek INOYATOV, Oynisa MUSURMONOVA, Shukurullo MARDONOV, Saidaxbor BULATOV, Barno ABDULLAYEVA, Dilyara SHARIPOVA, Lola MO‘MINOVA, Maqsudjon YULDASHEV, Nilufar ISAQULOVA, Mirodiljon BARATOV, Muhabbat MIRSALIYEVA, Bahodir MA’MUROV, Zair TAXIROV, Sharibboy ERGASHEV, Shaxnoza XALILOVA

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko‘chasi, 30-uy.
E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (90)994-77-88, (93)528-90-47, (97)776-33-70
t.me/xalqtalimi_jurnali. http://t.me/xalq_talimi_jurnali.

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e’lon qilingan maqolalardan olingan matnlar ‘‘Xalq ta’limi’’ ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko‘rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro‘yxatiga kiritilgan.

“TAFAKKUR NASHRIYOTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko‘chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: __.__.____-y. Qog‘oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.
Shartli b.t. 12,0. Adadi __ ___ nusxa. – buyurtma.
Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas’ul – Muhammad Xurshida Tolibovna

Jurnalga taqdim etilgan barcha materiallar https://rustxt.ru/antiplagiat sayti hamda https://t.me/check_antiplagiat_bot da monitoring qilinadi.

© “Xalq ta’limi” jurnali, 2026.